

คำวินิจฉัยของ นายผัน จันทรปาน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑๕/๒๕๔๕

วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

เรื่อง ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายชุมพล คันธวิวัฒน์ กับพวก) ในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่
ธ.๗๑๑/๒๕๔๕ ของศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา ๒๖๔ กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้ง
ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

สรุปข้อเท็จจริง

ศาลฎีกาส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายชุมพล คันธวิวัฒน์ กับพวก) ในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่
ธ.๗๑๑/๒๕๔๕ ของศาลแพ่ง เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔
กรณีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕
และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบสรุปได้ว่า ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒
และที่ ๓ ร่วมกันชำระหนี้เงินกู้แก่โจทก์จำนวน ๔,๖๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยจากต้นเงินดังกล่าว
ในอัตราร้อยละ ๑๗ ต่อปี นับตั้งแต่วันที่ ๕ มกราคม ๒๕๓๕ ถึงวันฟ้อง (วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๔๑)
และในอัตราดอกเบี้ยที่เรียกเก็บจากลูกค้าย่อยขั้นดี (เอ็ม อาร์ อาร์) บวก ๒.๕๐ ต่อปี ตามประกาศ
ของโจทก์ที่มีผลใช้บังคับและที่ประกาศใช้บังคับต่อไปนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จ
แต่ทั้งนี้ดอกเบี้ยถัดจากวันฟ้องต้องไม่เกินอัตราร้อยละ ๒๖ ต่อปี ตามที่โจทก์ขอ หากไม่ชำระให้ยึด
ที่ดินโฉนดเลขที่ ๖๕๗๖๘ ตำบลลาดยาว (บางชื่อฝั่งเหนือ) อำเภอบางเขน (บางชื่อ) กรุงเทพมหานคร
พร้อมสิ่งปลูกสร้างออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้โจทก์ หากได้เงินไม่พอ ให้ยึดทรัพย์สินอื่นของ
จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ออกขายทอดตลาดบังคับชำระหนี้โจทก์จนครบ ให้ยกคำขอให้ชำระหนี้
กู้เบิกเงินเกินบัญชี แต่ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะฟ้องบังคับใหม่ภายในกำหนดอายุความ

จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ อุทธรณ์พร้อมยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาศาลชั้นต้น
มีคำสั่งว่า จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มิได้ยากจนเสียทีเดียว และน่าจะพอมีเงินเสียค่าธรรมเนียมศาลได้บ้าง
ส่วนจำเลยที่ ๓ คงได้ความเพียงมีอาชีพรับราชการ จึงยังไม่มีน้ำหนักเพียงพอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม
ศาลชั้นอุทธรณ์ได้ทั้งหมด คดีมีเหตุผลสมควรที่จะอุทธรณ์ จึงอนุญาตให้จำเลยทั้งสามดำเนินคดีอย่าง

คนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ได้โดยยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายความซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ นำมาวางภายใน ๒๐ วัน จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง

ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งว่า จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ มีงานทำและมีรายได้โดยจำเลยที่ ๑ รับจ้างประสานงาน จำเลยที่ ๒ เป็นพยาบาล และจำเลยที่ ๓ เป็นครู ทั้งจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ยังมีทรัพย์สินเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างซึ่งติดจ้องอยู่กับโจทก์ จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ จึงยังมีทางที่จะหาเงินมาชำระค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ได้ จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ จึงไม่ใช่คนยากจนถึงขนาดที่ไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ได้ ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกเว้นเฉพาะไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมรวมทั้งค่าทนายซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์มาวางพร้อมอุทธรณ์ ส่วนค่าธรรมเนียมศาลอุทธรณ์ให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ นำมาวางภายใน ๒๐ วัน นั้นชอบแล้ว จึงมีคำสั่งยกคำร้องให้จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ นำเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์มาวางต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด ๒๐ วัน นับแต่วันทราบคำสั่งนี้

จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ฎีกาคำสั่ง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า คดีนี้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์แต่เฉพาะบางส่วน จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าว ต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องของจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ คำสั่งของศาลอุทธรณ์จึงเป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ไม่มีสิทธิฎีกา จึงไม่รับฎีกา

จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับฎีกากลางวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๗ ได้แย้งว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวจำกัดสิทธิในการฎีกาคำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับฎีกาคำสั่งของจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว คดีนี้ศาลชั้นต้นได้หยิบยกบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า มาใช้เป็นหลักในการวินิจฉัยมีคำสั่งไม่รับฎีกาของจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งที่ไม่รับฎีกา โดยได้แย้งว่าบทกฎหมายดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐

ใช้บังคับไม่ได้ศาลฎีกาพิจารณาแล้วเห็นว่า จะต้องใช้บทกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดีนี้ จึงเป็นกรณีที่มีข้อโต้แย้งว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงให้รอการวินิจฉัยมีคำสั่งคดีนี้ไว้ชั่วคราว และให้ส่งปัญหาที่จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ โต้แย้งผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมไปตามทางการเพื่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ประเด็นพิจารณาเบื้องต้น

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้รับคำร้องนี้ไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๖ ข้อ ๑๒ และรับไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๔

ข้อกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๕ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหมายหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อ

ทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ให้แต่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกค่าขอเสียทีเดียว ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นศาลชั้นต้น ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่ง ถ้าเป็นการขอฟ้อง หรือต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดเดียวกัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด”

ประเด็นการวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐ หรือไม่

ข้อพิจารณาและคำวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยมีหลักการว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และทำได้เท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นไม่ได้ กฎหมายที่ออกมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป มิได้มุ่งหมายที่จะใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้บุคคลยอมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ฯลฯ จะกระทำมิได้ เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า แล้ว เห็นว่า เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอย่างคนอนาถา โดยคู่ความที่ยากจนไม่มีเงินเสียค่าธรรมเนียมให้ศาล อาจร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้ สำหรับกำหนดเวลายื่นคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถานั้น ไม่มีกฎหมายกำหนดบังคับไว้ว่าให้ยื่นเมื่อใด คู่ความยากจนลงเมื่อใดก็ขอได้เมื่อนั้น

ถ้ายื่นขอภายหลังและศาลอนุญาตก็ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมที่จะต้องเสียในภายหลัง ส่วนค่าธรรมเนียมที่เสียไปก่อนจะไม่ได้รับคืนการยื่นคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ผู้ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้ ไม่ว่าจะขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในศาลชั้นใด คำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาจะต้องมีข้อความระบุว่า ผู้ขอเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาล ถ้าผู้ขอเป็นโจทก์ ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นด้วยว่าคดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้อง หรือในกรณีอุทธรณ์ฎีกา มีเหตุผลอันสมควรที่จะอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลจะทำการไต่สวนคำขอก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเกี่ยวกับคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ไม่ว่าจะคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านหรือไม่ สำหรับวิธีการไต่สวน ศาลจะนัดให้ผู้ขอ นำพยานเข้าสืบโดยศาลต้องทำการไต่สวนให้เป็นที่เชื่อได้ว่าผู้ขอ นั้นเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอเสียค่าธรรมเนียม ถ้าผู้ขอเป็นโจทก์จะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลว่า คดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้อง ส่วนกรณีอุทธรณ์ฎีกาต้องมีเหตุผลอันสมควรที่จะอุทธรณ์หรือฎีกา เมื่อศาลไต่สวนเสร็จแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ อนุญาตตามคำขอ คือ ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้ทั้งหมดหรืออนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แต่เฉพาะบางส่วนหรือให้ยกคำขอ ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่เฉพาะบางส่วนหรือมีคำสั่งให้ยกคำขอเสียทีเดียว ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นศาลชั้นต้น ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันที่ มีคำสั่ง ถ้าเป็นการขอฟ้องหรือต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี โดยยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดเดียวกัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์ เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด ตามบทบัญญัติดังกล่าว การขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลชั้นต้นเป็นผู้ไต่สวนแล้วมีคำสั่ง ถ้าศาลชั้นต้นไม่อนุญาต กรณีผู้ขอจะอุทธรณ์ก็สามารถจะอุทธรณ์ คำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์ได้ภายใน ๗ วัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า หลักการของมาตราดังกล่าว คือ ผู้ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาต้องมีฐานะยากจน ไม่มีทรัพย์สินพอเสียค่าธรรมเนียม เป็นอำนาจของศาลที่จะอนุญาตตามคำขอหรืออนุญาตให้ยกเว้นแต่เฉพาะบางส่วน ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าผู้ขอมีฐานะยากจนหรือไม่ การกำหนดให้คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด ก็เท่ากับว่าให้มีการตรวจสอบคำสั่งของศาลโดยศาลในลำดับที่สูงกว่าไว้ชั้นหนึ่งแล้ว จึงมิใช่เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพในการฟ้องหรือต่อสู้คดีของบุคคล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ แต่อย่างใด และเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับบุคคลที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๕๖
วรรคห้า ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๓๐

นายพัน จันทรปาน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ